

Dr. Ioana Nely MILITARU

Dreptul Uniunii Europene

***Cronologie. Izvoare. Principii. Instituții. Piața internă a
Uniunii Europene. Libertățile fundamentale***

Ediția a IV-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2023-

Cuprins

PREFAȚĂ	7
CUVÂNT-ÎNAINTE	9
LISTĂ DE ABREVIERI	11
CAPITOLUL I. CRONOLOGIA CONSTRUCȚIEI EUROPENE.....	13
I.1. PRECIZĂRI PREALABILE. PRECURSORII INTEGRĂRII EUROPENE.....	13
I.2. Instituirea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului – CECO	15
I.3. Instituirea Comunității Economice Europene (CEE) și a Comunității Europene a Energiei Atomice (CEEA sau Euratom)	16
I.4. De la Europa „celor 6 state” la o Europă deschisă spre extindere, spre o Uniune Europeană.....	20
I.5. Uniunea Economică și Monetară.....	21
I.6. Actul Unic European (AUE).....	23
I.7. Tratatul de la Maastricht (TMs) – Tratatul cu privire la Uniunea Europeană (TUE)	24
I.8. Tratatul de la Amsterdam (TA).....	27
I.9. Tratatul de la Nisa. Noi extinderi ale Uniunii Europene.....	30
I.10. Tratatul de la Lisabona – Tratat de reformare a Uniunii Europene	32
I.10.1. Precizări prealabile	32
I.10.2. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului de la Maastricht/a Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE)	34
I.10.3. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului de instituire a Comunității Europene, denumit Tratatul de funcționare a Uniunii Europene (TFUE).....	39
I.11. O nouă extindere a Uniunii Europene, urmată de o cerere de retragere din Uniunea Europeană	45
CAPITOLUL II. UNIUNEA EUROPEANĂ – ETAPĂ NOUĂ ÎN PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ, PROMOVAT PRIN CREAREA COMUNITĂȚILOR EUROPENE	47
II.1. Uniunea Europeană până la Tratatul de la Maastricht.....	47
II.1.1. Comunitățile Europene.....	47
II.1.2. Cooperarea politică europeană	50
II.1.3. Consiliul European.....	51
II.2. Uniunea Europeană – de la Tratatul de la Maastricht la Tratatul de la Lisabona	53
II.2.1. Originea și natura juridică a Uniunii Europene.....	53
II.2.2. Comunitățile Europene, primul pilon al UE – potrivit TMs	55
II.2.3. Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), al doilea pilon al Uniunii Europene – potrivit TMs.....	59
II.2.4. Justiția și Afacerile Interne (JAI), al treilea pilon al Uniunii Europene.....	59

II.2.5. Competența Curții de justiție a Comunităților Europene	60
II.2.6. Uniunea Europeană, potrivit revizuirii Tratatului de la Maastricht prin Tratatele de la Amsterdam și Nisa	60
II.2.7. Uniunea Europeană potrivit Tratatului de la Lisabona	63
II.3. Aderarea de noi state la Uniunea Europeană	67
II.3.1. Condițiile pe care statele trebuie să le îndeplinească în vederea aderării la Uniunea Europeană	67
II.3.2. Apartenența la Uniunea Europeană	71
II.3.3. Statutul de cetățean al Uniunii Europene	74
II.3.3.1. Noțiunea de cetățenie a Uniunii Europene	74
II.3.3.2. Cetățenia Uniunii potrivit Tratatului de la Maastricht	75
II.3.3.3. Cetățenia Uniunii potrivit Tratatului de la Amsterdam	76
II.3.3.4. Cetățenia Uniunii potrivit Tratatului de la Nisa	78
II.3.3.5. Cetățenia Uniunii potrivit Tratatului de la Lisabona	78
II.3.3.6. Rolul Parlamentului European în extinderea drepturilor cetățenilor Uniunii Europene și garantarea lor	88
CAPITOLUL III. DEFINIȚIA, SPECIFICUL ȘI PRINCIPIILE DREPTULUI UNIUNII	91
III.1. Definiția dreptului Uniunii	91
III.2. Specificul dreptului Uniunii	93
III.3. Principiile dreptului Uniunii Europene	94
III.3.1. Ordinea juridică a Uniunii Europene	94
III.3.2. Principiul priorității/supremației dreptului Uniunii Europene	96
III.3.3. Caracterul direct aplicabil al dreptului Uniunii Europene	100
III.3.3.1. Principiul aplicabilității directe a dreptului Uniunii	100
III.3.3.2. Principiul efectului direct al dreptului Uniunii/comunitar	101
III.3.4. Principii ce guvernează sistemul de competențe în Uniunea Europeană	104
III.3.4.1. Principiul competenței de atribuție	104
III.3.4.2. Principiul subsidiarității	112
III.3.4.3. Principiul proporționalității	116
III.3.4.4. Principiile subsidiarității și proporționalității potrivit Tratatului de la Lisabona	118
III.3.5. Alte principii pe care se întemeiază funcționarea Uniunii Europene	119
CAPITOLUL IV. IZVOARELE DREPTULUI UNIUNII	123
IV.1. Precizări prealabile	123
IV.2. Dreptul primar	124
IV.2.1. Tratatul – Tratatul asupra Uniunii Europene și Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene	124
IV.2.2. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	128
IV.2.3. Actele de aderare ale statelor membre	128
IV.2.4. Convențiile între statele membre încheiate în aplicarea tratatelor comunitare	129

IV.2.5. Acordurile încheiate de reprezentanții statelor membre în cadrul Consiliului.....	131
IV.2.6. Alte acorduri între statele membre încheiate într-un domeniu de competență comunitară, respectiv o materie care a fost omisă de Tratat, TCE	131
IV.3. Dreptul derivat	132
IV.3.1. Precizări prealabile	132
IV.3.2. Actele juridice ale Uniunii.....	133
IV.3.3. Regulamentul.....	138
IV.3.4. Directiva	141
IV.3.5. Decizia	147
IV.3.6. Recomandarea și avizul	149
IV.3.7. Motivarea actelor juridice ale Uniunii	151
IV.3.8. Semnarea, publicarea, notificarea și intrarea în vigoare a actelor juridice ale Uniunii	152
IV.4. Principiile generale ale dreptului	155
IV.4.1. Precizări prealabile	155
IV.4.2. Modul de aplicare a principiilor generale ale dreptului.....	159
IV.4.3. Principiile aplicate de către Curtea de Justiție de la Luxemburg și forța lor juridică.....	160
IV.5. Acordurile (convențiile) încheiate de Comunitățile Europene – preluate prin succesiune de Uniunea Europeană.....	166
IV.5.1. Acordurile încheiate de Comunități cu state terțe sau organizații internaționale	167
IV.5.2. Actele unilaterale adoptate de organele instituite de către anumite acorduri externe ale Comunităților	168
IV.5.3. Acordurile încheiate de către statele membre cu state terțe.....	169
IV.5.4. Locul acordurilor externe în ordinea juridică comunitară/a Uniunii	171
IV.6. Jurisprudența Curții de Justiție de la Luxemburg (CJUE)	171
CAPITOLUL V. OBIECTIVELE UNIUNII EUROPENE.....	173
V.1. Reglementarea obiectivelor Uniunii Europene	173
V.2. Obiectivele cu caracter general	173
V.3. Obiectivele cu caracter specific.....	174
V.4. Complementaritatea obiectivelor generale cu cele specifice ale Uniunii Europene	181
V.5. Modalitățile principale de realizare a obiectivelor Uniunii Europene.....	184
CAPITOLUL VI. INSTITUȚIILE UNIUNII EUROPENE.....	187
VI.1. Cadrul instituțional al Uniunii Europene	187
VI.2. Organismele și organele Uniunii.....	188
VI.3. Principii pe care se fundamentează structura instituțională a Uniunii Europene	196
VI.4. Parlamentul European.....	198
VI.4.1. Reglementarea instituției Parlamentului European.....	198
VI.4.2. Componența și organizarea Parlamentului European.....	201

VI.4.3. Funcțiile Parlamentului European	211
VI.4.3.a. Reglementarea funcțiilor Parlamentului European.....	211
VI.4.3.b. Definierea funcțiilor Parlamentului European	212
VI.4.3.c. Atribuțiile Parlamentului European în cadrul acțiunii externe a Uniunii.....	225
VI.4.3.d. Relațiile Parlamentului European cu parlamentele naționale.....	226
VI.5. Consiliul European.....	228
VI.5.1. Reglementarea instituției Consiliului European anterior Tratatului de la Lisabona.....	228
VI.5.2. Consiliul European potrivit Tratatului de la Lisabona.....	230
VI.5.3. Componenta și organizarea Consiliului European.....	230
VI.5.4. Funcționarea Consiliului European	231
VI.5.5. Funcțiile Consiliului European	234
VI.5.6. Relațiile Consiliului European cu alte instituții ale Uniunii	240
VI.5.7. Realizări și perspective pentru Consiliul European	241
VI.6. Consiliul.....	241
VI.6.1. Reglementarea instituției Consiliului	241
VI.6.2. Componenta și organizarea Consiliului.....	242
VI.6.3. Funcționarea Consiliului. Reuniunile Consiliului	249
VI.6.4. Modul de luare a deciziilor în cadrul Consiliului	250
VI.6.5. Funcțiile Consiliului	265
VI.6.5.a. Reglementarea și definirea funcțiilor Consiliului.....	256
VI.7. Comisia Europeană	265
VI.7.1. Reglementarea instituției Comisiei Europene.....	265
VI.7.2. Componenta și organizarea Comisiei Europene	266
VI.7.3. Funcțiile Comisiei Europene	275
VI.7.3.a. Reglementarea funcțiilor Comisiei Europene.....	275
VI.7.3.b. Definierea funcțiilor Comisiei Europene	275
VI.7.4. Dreptul de control al Parlamentului European asupra Comisiei.....	290
VI.8. Curtea de Justiție a Uniunii Europene.....	291
VI.8.1. Reglementarea instituției Curții de Justiție.....	291
VI.8.2. Componenta și organizarea Curții de Justiție	292
VI.8.2.1. Curtea de justiție – instanță reprezentativă.....	292
VI.8.2.2. Statutul membrilor Curții de Justiție și al Tribunalului.....	294
VI.8.2.3. Grefa Curții de Justiție – grefierul și grefierii adjuncți	296
VI.8.2.4. Serviciile Curții de Justiție	296
VI.8.2.5. Președinția Curții și constituirea camerelor.....	297
VI.8.2.6. Funcționarea Curții de Justiție.....	298
VI.8.3. Funcțiile Curții de Justiție.....	299
VI.8.3.1. Reglementarea funcțiilor Curții de Justiție.....	299
VI.8.3.2. Curtea de justiție – instanță administrativă	300
VI.8.3.3. Curtea de Justiție – instanță constituțională	301
VI.8.3.4. Curtea de Justiție – Instanță internațională.....	302
VI.8.3.4.1. Curtea de Justiție – mai mult decât o instanță internațională.....	303
VI.8.3.5. Trimiterea preliminară – funcție specială de interpretare.....	305

VI.8.4. Competența Curții de Justiție.....	305
VI.8.4.1. Competența materială.....	306
VI.8.4.2. Competența funcțională.....	306
VI.8.5. Acțiunile în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene potrivit competenței acesteia	307
VI.8.5.1. Acțiunea în anulare (art. 263, art. 264 TFUE).....	310
VI.8.5.2. Excepția de ilegalitate (art. 277 TFUE, art. 156 TEuratom)	314
VI.8.5.3. Acțiunea în carență (art. 265 TFUE, art. 148 TEuratom).....	315
VI.8.5.4. Acțiunea în constatarea încălcării de către un stat membru a obligățiilor care îi revin în temeiul tratatelor (art. 258-260 TFUE, art. 141-143 TEuratom)	316
VI.8.5.5. Acțiunea împotriva sancțiunilor pecuniare (art. 261 TFUE).....	320
VI.8.5.6. Acțiuni introduse de agenții Uniunii (art. 270 TFUE și art. 152 TEuratom)	321
VI.8.5.7. Acțiunea în responsabilitate	321
VI.8.5.7.a. Acțiunea în responsabilitate extracontractuală a Uniunii Europene (art. 340 TFUE).....	322
VI.8.5.7.b. Acțiunea în responsabilitate contractuală a Uniunii Europene în temeiul unei clauze compromisorii (art. 272 TFUE).....	324
VI.8.5.8. Recursul Curții de Justiție împotriva deciziilor Tribunalului.....	324
VI.8.5.9. Reexaminarea de către Curtea de Justiție a unor decizii adoptate de Tribunal în baza TFUE și a Statutului Curții de Justiție a UE	326
VI.8.5.10. Trimiterea preliminară în fața Curții de Justiție	327
VI.8.5.11. Procedura în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene	330
VI. 8.5.11.1. Procedura obișnuită.....	330
VI. 8.5.11.2. Procedurile speciale	332
VI. 8.5.11. 3. Cheltuielile de procedură și regimul lingvistic	333
VI.8.6. Tribunalul	334
VI.8.6.1. Reglementare. Necesitatea înființării Tribunalului/Tribunalul de Primă Instanță.....	334
VI.8.6.2. Componenta, organizarea și funcționarea Tribunalului	336
VI.8.6.3. Competența Tribunalului.....	338
VI.8.6.4. Modificări ale normelor de procedură ce privesc Tribunalul	340
VI.8.6.5. Fostul Tribunal al Funcției Publice a Uniunii Europene (TFPUE)	342
VI.8.6.6. Contribuția Curții de Justiție a Uniunii Europene în procesul de integrare.....	343
VI.8.6.7. Rețeaua judiciară a Uniunii Europene.....	345
VI.8.6.8. Rolul Parlamentului European în procesul evolutiv de reglementare a Curții de Justiție a Uniunii Europene, de exercitare a competențelor acesteia și de structură instituțională	346
VI.9. Curtea de Conturi a Uniunii Europene.....	347
VI.9.1. Reglementarea instituției Curții de Conturi a UE.....	347
VI.9.2. Componenta și organizarea Curții de Conturi	348
VI.9.3. Funcționarea Curții de Conturi a UE	350
VI.9.4. Atribuțiile Curții de Conturi a Uniunii Europene	351

VI.9.4.1. Reglementarea și definirea atribuțiilor Curții de Conturi a Uniunii Europene.....	351
VI.9.4.2. Rapoartele Curții de Conturi	354
VI.9.4.3. Exercițarea atribuțiilor Curții de Conturi a UE	356
VI.9.4.4. Raporturile de asistență, cooperare și control dintre Parlamentul European, respectiv Comisia CONT și Curtea de Conturi a UE.....	356
VI.9.4.5. Organismele competente în materia controlului bugetar. Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF). Parchetul European Anticorupție.....	357
VI. 9.4.5.1. Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF).....	359
VI.9.4.5.2. Parchetul European Anticorupție (EPPO).....	361
VI.10. Banca Centrală Europeană	366
VI.10.1. Reglementarea Băncii Centrale Europene	366
VI.10.2. Obiectivele și misiunile Sistemului European al Băncilor Centrale – SEBC	367
VI.10.3. Componenta, organizarea și competențele Băncii Centrale Europene	368
VI.10.4. Băncile centrale naționale ale statelor membre	374
CAPITOLUL VII. ORGANELE CONSULTATIVE ALE UNIUNII EUROPENE.....	376
VII.1. Comitetul Economic și Social European (CESE) și Comitetul Științific și tehnic Euratom	376
VII.1.1. Reglementarea Comitetului Economic și Social European.....	376
VII.1.2. Organizarea CESE.....	376
VII.1.3. Componenta Comitetului Economic și Social. Statutul membrilor	378
VII.1.4. Competența Comitetului Economic și Social European	380
VII.1.5. Comitetul Științific și Tehnic Euratom (art. 134 TEuratom).....	381
VII.2. Comitetul Regiunilor (COR)	383
VII.2.1. Reglementarea Comitetului Regiunilor (CoR).....	383
VII.2.2. Organizarea Comitetului Regiunilor (CoR)	384
VII.2.3. Componenta Comitetului Regiunilor. Statutul membrilor	385
VII.2.4. Competența Comitetului Regiunilor	386
VII.3. Banca Europeană de Investiții	389
VII.3.1. Reglementarea Băncii Europene de Investiții	389
VII.3.2. Resursele Băncii Europene de Investiții.....	390
VII.3.3. Grupul BEI. Structură.....	391
VII.3.4. Componenta și competența Băncii Europene de Investiții.....	391
VII.3.5. Banca Europeană de Investiții și noul program de investiții pentru Uniunea Europeană.....	393
VII.3.6. Banca Europeană de Investiții și clima	395
VII.3.7. Banca Europeană de Investiții și Criza COVID-19.....	396
VII.3.8. Parlamentul European și Banca Europeană de Investiții.....	396
CAPITOLUL VIII. PROCEDURI DE ADOPTARE A ACTELOR JURIDICE (A DECIZIILOR) ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ.....	397
VIII.1. Instituțiile cu funcții decizionale în Uniunea Europeană.....	397

VIII.2. Procedurile utilizate în adoptarea actelor juridice în procesul de evoluție a Uniunii Europene	398
VIII.3. Reglementarea procedurilor. adoptarea actelor juridice în Uniunea Europeană.....	400
VIII.3.1. Procedura legislativă ordinară.....	401
VIII.3.2. Proceduri legislative speciale.....	405
VIII.3.3. Proceduri de adoptare a actelor juridice fără caracter legislativ	406
VIII.3.3.1. Procedura privind actele de punere în aplicare	408
VIII.3.3.2. Procedura privind actele delegate	410
CAPITOLUL IX. PIAȚA INTERNĂ A UNIUNII EUROPENE. LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE	413
IX.1. Evoluția pieței interne a Uniunii Europene.....	413
IX.1.1. Tratatul ce instituie Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului.....	413
IX.1.2. Tratatul ce instituie Comunitatea Economică Europeană.....	414
IX.1.3. Cartea albă privind „Piața Internă” din 1985.....	415
IX.1.4. Tratatul de la Maastricht (TUE)	416
IX.1.5. Tratatul de funcționare a Uniunii Europene (TFUE).....	418
IX.1.6. Comisia și Parlamentul European – instituții cheie în procesul de creare și relansare a Pieței interne a UE.....	419
IX.1.7. Piața unică digitală.....	422
IX.2. Libera circulație a mărfurilor în Uniunea Europeană	424
IX.2.1. Reglementare	424
IX.2.2. Noțiunea de marfă	424
IX.2.3. Originea mărfurilor. Regimul mărfurilor aflate în liberă circulație	425
IX.2.4. Schimbul de mărfuri în spațiul Uniunii Europene	426
IX.2.4.1. Interzicerea taxelor cu efect echivalent celui al taxelor vamale: art. 28 alin. (1) și art. 30 TFUE	427
IX.2.4.2. Interzicerea măsurilor cu efect echivalent celui al restricțiilor cantitative la import și la export, potrivit art. 34 și art. 35 TFUE.....	428
IX.2.4.2.1. Tipuri de măsuri cu efect echivalent	430
IX.2.4.2.2. Excepții de la interzicerea măsurilor cu efect echivalent celui al restricțiilor cantitative	432
IX.2.4.3. Adaptarea monopolurilor naționale cu caracter comercial.....	433
IX.2.4.4. Armonizarea legislațiilor naționale în materia liberei circulații a mărfurilor.....	434
IX.2.4.5. Contribuția Parlamentului European în finalizarea pieței interne pe segmentul liberei circulații a mărfurilor	435
IX.2.5. Schimbul de mărfuri între statele membre și state terțe.....	439
IX.3. Libera circulație a persoanelor în Uniunea Europeană	441
IX.3.1. Reglementare	441
IX.3.2. Lucrătorii	443
IX.3.3. Libera circulație a cetățenilor UE și a membrilor familiilor acestora.....	444
IX.3.4. Libera circulație a lucrătorilor în Uniunea Europeană.....	446
IX.3.4.1. Accesul la încadrarea în muncă.....	447

IX.3.4.2. Egalitatea de tratament și avantajele sociale și fiscale	448
IX.3.4.3. Măsuri care favorizează mobilitatea lucrătorilor.....	449
IX.3.5. Regulamentul nr. 492/2011 al Parlamentului European și al Consiliului. Principiul nediscriminării.....	451
IX.3.6. Restricții ale dreptului de liberă circulație a persoanelor în Uniunea Europeană	451
IX.3.7. Spațiul Schengen	453
IX.3.7.1. Reglementare.....	453
IX.3.7.2. Țări participante	454
IX.3.7.3. Obiectivul „Spațiului Schengen”. Evoluții și realizări	454
IX.3.7.4. Realizările înregistrate de „Spațiul Schengen”.....	456
IX.3.7.5. Contribuția Parlamentului European în sprijinirea dreptului la liberă circulație a persoanelor în UE	457
IX.4. Dreptul de stabilire și libera prestare a serviciilor în Uniunea Europeană.....	458
IX.4.1. Reglementare	458
IX.4.2. Dreptul/libertatea de stabilire	459
IX.4.2.1. Persoanele, beneficiare ale dreptului de stabilire	459
IX.4.2.2. Natura activității desfășurate de către persoanele beneficiare ale dreptului de stabilire	462
IX.4.2.2.1. Accesul la activitățile independente, condiții. Recunoașterea reciprocă a diplomelor în Uniunea Europeană.....	463
IX.4.3. Libera prestare/furnizare a serviciilor în Uniunea Europeană.....	467
IX.4.3.1. Noțiunea de servicii.....	467
IX.4.3.2. Detașarea lucrătorilor – prestarea unui serviciu într-un alt stat membru.....	468
IX.4.3.2.1. Directiva privind detașarea lucrătorilor – Susținerea liberei circulații a serviciilor.....	468
IX.4.3.3. Libera circulație a serviciilor, ipoteze jurisprudențiale	470
IX.4.3.4. Directiva privind serviciile în cadrul pieței interne – Directiva 2006/123/CE). Contribuția Parlamentului European.....	471
IX.4.3.5. Excepții.....	474
IX.5. Libera circulație a capitalurilor și a plăților	475
IX.5.1. Evoluția reglementării libertății de circulație a capitalurilor	475
IX.5.2. Reglementarea principiului liberei circulații a capitalurilor și a plăților. Obiective	475
IX.5.3. Conceptele de „circulație a capitalului” și de „plăți”	476
IX.5.4. Directivele ce au condus la libera circulație a capitalului.....	477
IX.5.5. Tratatul Uniunii și libera circulație a capitalului.....	478
IX.5.6. Excepții și restricții justificate	479
IX.5.7. Clauza de salvagardare	480
IX.5.8. Plățile	481
IX.5.8.1. Cadrul legislativ corespunzător „liberei circulații a plăților” în Uniunea Europeană	482
BIBLIOGRAFIE	489

CAPITOLUL I

CRONOLOGIA CONSTRUCȚIEI EUROPENE

I.1. PRECIZĂRI PREALABILE. PRECURSORII INTEGRĂRII EUROPENE

✓ „Idea europeană” prin folosirea sintagmei „Statele Unite ale Europei” este destul de veche (1849)¹. De-a lungul anilor ea a fost preluată și folosită în cele mai diverse împrejurări².

Astfel, la **19 septembrie 1946**, Winston Churchill, în discursul său de la Universitatea din Zürich, **afirma necesitatea constituirii Statelor Unite ale Europei**, iar ca primă etapă a acesteia, realizarea unui parteneriat Franța-Germania.

La **7 iunie 1947**, în plan **economic**, George Marshall³ anunță oficial **lansarea unui vast program de sprijin economic** ce a constat în peste 10 miliarde de dolari pentru Europa (numit „Planul Marshall”)⁴. La momentul respectiv, statele europene se aflau în reale dificultăți economice și sociale, consecință a celui de-al Doilea Război Mondial încheiat recent.

Cu toate că planul „Marshall” nu a avut efectele pe care SUA le-a sperat, odată cu lansarea programului, a oferit totuși prilejul înființării la **16 aprilie 1948** a **Organizației de Cooperare Economică Europeană (OCEE)**. Deși înființată ca organizație permanentă de coordonare a politicilor economice naționale⁵ și însărcinată cu repartizarea ajutorului american, nu a realizat, în fapt, un început de înlăturare a barierelor economice și comerciale între țările membre⁶.

¹ Ideea unității europene a fost exprimată în sec. al XVIII-lea de către J.J. Rousseau, I. Kant, pentru a fi preluată, în sec. al XIX-lea, de către Saint-Simon, Prudhomme sau Victor Hugo (1849); la 7 septembrie 1929, Aristide Briand, în cadrul Societății Națiunilor, a propus Adunării Generale a Societății Națiunilor să creeze între statele Europene o legătură federală care să nu aducă atingere, însă, suveranității acestor state. A se vedea R. Munteanu, *Drept European*, Ed. Oscar Print, București, 1996, pp. 17-19; H. Brugmans, *L'idée Européenne, 1920-1970*, Bruges, 1970, citat de P. Mathijsen, *Compendiu de drept european*, ed. a 7-a, Ed. Club Europa, București, 2002, p. 12.

² În mod expres, Napoleon Bonaparte preciza, la vremea sa, în acest sens: „Avem nevoie de un cod european, de o Curte de Casație europeană, o monedă unică, de aceleași măsuri și greutate, de aceleași legi. Trebuie să fac, preciza Napoleon, din toate țările Europei un singur popor”; a se vedea I. Muraru, E.S. Tănăsescu, Gh. Iancu, Șt. Deaconu, M.H. Cuc, *Cetățenia europeană*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 5.

³ La 5 ianuarie 1947, George Marshall, secretar de stat al Statelor Unite ale Americii, a anunțat într-un discurs, ținut la Harvard, că SUA va face tot ceea ce poate pentru a sprijini revenirea la o economie sănătoasă în lume „printr-un ajutor economic în favoarea Europei occidentale”.

⁴ Oferta a fost acceptată de cele 16 țări europene, la 15 iulie 1947; a se vedea P. Mathijsen, *op. cit.*, p. 13; acestea au fost: Austria, Belgia, Danemarca, Franța, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Portugalia, Marea Britanie, Suedia, Elveția și Turcia; au aderat, ulterior, Germania (3 octombrie 1949), Spania (20 iulie 1959). Statele Unite și Canada au avut calitatea de asociați. A se vedea R. Munteanu, *op. cit.*, p. 22, subsol nr. 3.

⁵ A se vedea G. Geamănu, *Drept internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1982, vol. II, p. 295.

⁶ A se vedea O. Manolache, *Tratat de drept comunitar*, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 3.

✓ La **4 aprilie 1949**, în plan **politico-militar**, se înființează **Organizația Atlanticului de Nord – NATO**¹ – având ca membri fondatori 12 state, inclusiv SUA².

✓ La **5 mai 1949** a fost creat **Consiliul Europei**³ – ca o concretizare a ideii europene – având ca membri fondatori 10 state: Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Norvegia și Suedia – al cărui rol principal s-a circumscris domeniului **social și cultural**, nu militar și economic⁴.

✓ Maniera de abordare a problematicii construcției europene, de angajare a acesteia pe cale comunitară – ca primă etapă, parteneriatul Franța-Germania – a fost reînnoită de către Ministrul Afacerilor de Externe (al Franței) **Robert Schuman, în proiectul cuprins în Declarația de la 9 mai 1950 la Paris**⁵: „Europa nu se face dintr-o dată, nici printr-o construcție de ansamblu, ea se va face prin realizări concrete, creând mai întâi o solidaritate de fapt. Funcționarea construcției europene înlătură, în același timp, integrarea globală, în profitul unei integrări sectoriale, și integrarea politică în profitul integrării economice”.

În acest context istoric, Jean Monnet⁶ și Robert Schuman au formulat un principiu fundamental potrivit căruia „**prin punerea în comun a producțiilor de bază și instituirea unei Înalte Autorități noi**, ale cărei decizii vor lega Franța, Germania și țările care vor adera, **se vor pune primele baze concrete ale unei federații europene indispensabile păcii**”. Prin această propunere, Declarația de la 9 mai 1950 sugerează ca începutul edificiului european să fie acela al sectorului de cărbune și oțel, datorită ponderii economice a acestor industrii, dar și constituirii unor garanții că „orice război între Franța și Germania să devină (...) din punct de vedere material, imposibil”⁷.

¹ S-a format un nou sistem de alianțe militare reprezentate prin: Tratatul de la Bruxelles din 17 martie 1948 între Marea Britanie, Franța, țările Benelux (Belgia, Olanda și Luxemburg), asociind cele cinci state (Uniunea Occidentală) cu Statele Unite și Canada și invitând și alte state din Europa să adere.

² Belgia, Canada, Danemarca, Franța, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Norvegia, Portugalia și SUA. Au aderat, ulterior, Turcia, Grecia (25 februarie 1952) și R.F. Germania (6 mai 1955).

³ Congresul de la Haga din 7-10 mai 1948 a condus la crearea Consiliului Europei. În prezent, Consiliul Europei este compus din 46 de state membre la care se adaugă o serie de state cu statut de observator. În ordinea aderării, statele membre sunt: Belgia, Danemarca, Franța, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Suedia și Turcia (1949); Islanda și Germania (1950); Austria (1956); Cipru (1961); Elveția (1963); Malta (1965); Portugalia (1976); Spania (1977); Liechtenstein (1978); San Marino (1988); Finlanda (1989); Ungaria (1990); Polonia (1991); Bulgaria (1992); Estonia, Lituania, Slovenia, Republica Cehă, Slovacia, România (1993); Andorra, Belarus* (1994); Letonia, Albania, Republica Moldova, Ucraina, Macedonia de Nord (1995); Croația (1996); Georgia (1999); Armenia, Azerbaidjan (2001); Bosnia și Herțegovina (2002); Serbia (împreună cu Muntenegru) (2003); Monaco (2004); Muntenegru (2007). Statele cu statut de observator sunt: Canada, Vatican, Japonia, Belarus**, SUA, Mexic și Israel. * Belarus s-a retras în 1999, pentru ca în anul 2003; ** Belarus, să angajeze ca stat cu statut de observator, după Înțelegerea de la Lisabona. Federația Rusă a aderat în 1996, s-a retras în 2022, cu câteva ore înainte să fie votată excluderea acesteia de către Consiliu. Despre „Consiliul Europei și proclamarea drepturilor omului” a se vedea, R.H. Radu, *Convenția Europeană a drepturilor omului*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2022, p. 7 și urm.

⁴ A se vedea O Manolache, *op. cit.*, p. 3.

⁵ Proiectul îi poartă numele; a se vedea, pentru detalii, G. Isaac, M. Blanquet, *Droit communautaire général*, 8 édition, Ed. Dalloz, Paris, 2001, p. 1.

⁶ Propunerile lui Robert Schuman au fost inspirate și pregătite de Jean Monnet, Comisar General pentru „Planul de modernizare și de echipament al Franței”.

⁷ A se vedea G. Isaac, M. Blanquet, *op. cit.*, p. 1, cu referire la proiect; M. Voicu, *Drept comunitar. Teorie și jurisprudență*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2002, p. 7 și urm.

I.2. INSTITUIREA COMUNITĂȚII EUROPENE A CĂRBUNELUI ȘI OȚELULUI – CECO

✓ Propunerea a fost acceptată inițial de 5 state, **Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg**¹. Marea Britanie, la 27 mai 1950, s-a declarat neinteresată prin refuzul de a participa la negocieri, pe motiv că nu putea lua în considerare o limitare, chiar parțială, sub aspectul suveranității.

Următoarele evenimente au marcat semnarea Tratatului CECO:

– pe data de 10 iunie 1950, declarația lui Robert Schuman a fost urmată de negocieri deschise la Paris;

– la 20 iunie 1950 a avut loc, tot la Paris, o Conferință care a avut ca scop elaborarea Tratatului de instituire CECO;

– la 18 aprilie 1951 a fost semnat la Paris (denumit și Tratatul CECO);

– **la 23 iulie 1952, Tratatul CECO² a intrat în vigoare, după ratificarea lui de cele 6 state: Franța, Italia, Republica Federală Germania, Belgia, Olanda și Luxemburg.**

Tratatul a fost încheiat pentru o perioadă de 50 ani.

✓ La 10 februarie 1953 se deschide **Piața comună**, pentru cărbune, iar la 10 mai 1953, pentru produse siderurgice.

Prin Tratatul de la Paris **se înființează patru instituții comunitare** cărora li se transferă de la instituțiile statelor membre un număr de competențe decizionale. Ca și Tratatul european ulterior, ce instituie CEE³ și CEEA⁴, Tratatul CECO reprezintă mai mult decât un acord internațional clasic, deoarece a creat **instituții independente** de autoritățile publice naționale și le-a înzestrat cu drepturi suverane în domeniile legislativ, administrativ și judiciar, drepturi care le-au fost transferate – după cum am arătat – de la statele membre⁵.

Cele 4 instituții înființate prin Tratatul CECO sunt următoarele⁶:

☞ **Înalta Autoritate**⁷ este organ cu pronunțat caracter supranațional. Are responsabilitatea de a administra piața comună a cărbunelui și oțelului „în care să guverneze libera circulație și libera concurență – obiectiv al TCECO – scop pentru care are puteri decizionale – obligatorii – pe care le exercită nu numai cu privire la statele membre, ci și direct asupra întreprinderilor de sector;

☞ **Adunarea Parlamentară** este instituția căreia îi este încredințat controlul politic al Înaltei Autorități;

☞ **Consiliul Special de Miniștri** garantează că Înalta Autoritate acționează în strânsă legătură cu guvernele naționale;

☞ **Curtea de Justiție** asigură autoritatea dreptului în limitele teritoriale ale celor 6 state semnatare ale Tratatului.

¹ Belgia, Olanda și Luxemburg s-au constituit din 29 octombrie 1947 într-o uniune vamală numită Benelux.

² Primul Președinte al Înaltei Autorități a fost Jean Monnet. El și-a ținut prima reuniune la Luxemburg la 10 august 1952. A se vedea R. Munteanu, *op. cit.*, p. 28, cu privire la Tratatul ce instituie CECO. Pe parcursul lucrării vom folosi prescurtarea TCECO.

³ Pe parcursul lucrării vom folosi prescurtarea TCEE.

⁴ Comunitatea Economică Energetică Atomică, denumită, în continuare, pe parcursul lucrării, CEEA sau Euratom.

⁵ A se vedea P. Mathijssen, *op. cit.*, p. 43.

⁶ A se vedea G. Isaac, M. Blanquet, *op. cit.*, p. 2.

⁷ În prezent, Comisia.

Tratatul de la Paris reprezintă un prim pas pe calea integrării europene, un model de integrare juridică, instituțiile CECO pregătind instituțiile celor două comunități create ulterior, CEE și CEEA (Euratom)¹. Integrarea realizată prin crearea CECO n-a putut fi extinsă și pe plan politic, dat fiind nereușita – din 1953 și 1954 – a două noi propuneri de cooperare mai strânsă a celor 6 state, sub forma **Comunității europene de apărare**² și a **Comunității politice europene**³.

1.3. INSTITUIREA COMUNITĂȚII ECONOMICE EUROPENE (CEE) ȘI A COMUNITĂȚII EUROPENE A ENERGIEI ATOMICE (CEE SAU EURATOM)

✓ La 20 mai 1955, țările **Benelux propun într-un memorandum crearea unei Piețe comune cu o dimensiune economică mult mai largă decât producția de cărbune și oțel** – propusă de Tratatul CECO – care să corespundă unei organizații cu un profil mai larg de activitate, așa cum fusese schițată inițial de Planul „Monnet – Schuman”⁴. La memorandum se afirma că integrarea economică ar trebui să preceadă integrarea politică. Acesta urmează unele idei din Planul „Beyen”⁵, prin care au fost schițate contururile unei piețe comune europene⁶.

✓ Miniștrii Afacerilor Externe ale celor 6 state semnatare ale TCECO reuniți la Conferința de la Messina – din 1-2 iunie 1955 – vor recunoaște că logica internă a ceea ce au început în anii 1950, 1951 prin acest tratat impunea **extinderea integrării europene la toată economia printr-o nouă integrare, sectorială, care să cuprindă domeniul specific al energiei atomice**.

✓ Cu acest prilej, un comitet interguvernamental, sub președinția lui P.H. Spaak⁷, este însărcinat să elaboreze **un raport „referitor la posibilitatea realizării atât a unei Uniuni economice generale, cât și a unei uniuni în domeniul nuclear”**. Guvernul britanic, deși inițial a acceptat invitația, a refuzat să participe la negocierile din cadrul acestui comitet⁸, menținându-și opțiunea pentru o cooperare interguvernamentală în cadrul **Organizației de Cooperare Economică Europeană (OCEE)**, pentru un comerț liber, fără o uniune vamală⁹.

¹ A se vedea R. Munteanu, *op. cit.*, p. 29.

² Este vorba despre proiectul de Tratat semnat la Paris la 27 mai 1952 – între statele semnatare ale Tratatului CECO – pentru instituirea unei Comunități europene de apărare. Tratatul a fost ratificat în anul 1954 de statele membre CECO, cu excepția Franței, care a refuzat să participe la dezbateri – la 30 august 1954 –, ceea ce a determinat abandonarea proiectului. Acest fapt a condus, prin încheierea acordurilor de la Paris din 23 octombrie 1954, la crearea Uniunii Europei Occidentale (UEO) și la aderarea, la 6 mai 1955, a RFG la Organizația Atlanticului de Nord (NATO).

³ Proiectul de statut cu privire la Comunitatea politică europeană – din martie 1953 – a fost elaborat de către Adunarea CECO. Reprezintă un al doilea proiect de integrare la care cele 6 state semnatare ale CECO nu au dat curs. A se vedea P. Mathijsen, *op. cit.*, p. 14; G. Isaac, M. Blanquet, *op. cit.*, p. 2.

⁴ La 20 mai 1955, cele 6 state membre CECO se întrunesc pentru a desemna un nou președinte al Înaltei Autorități în locul lui Jean Monnet. A se vedea B. Ștefănescu, *Curtea de justiție a Comunităților Europene*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 23.

⁵ Din perioada decembrie 1952 – februarie 1953.

⁶ A se vedea, pentru detalii, O. Manolache, *op. cit.*, pp. 5-6.

⁷ Paul-Henri Spaak, la acea vreme, îndeplinea funcția de ministru de externe belgian.

⁸ A se vedea H.J. Heeser, *British Policy with regard to the unification efforts on the European Continent*, Leyden, 1959, p. 96.

⁹ A se vedea O. Manolache, *op. cit.*, p. 6.